



SAJAK



Sumber: dokumen pribadi

Basa di SMP hidep kungsi diajar ngeunaan sajak. Cing saha di antara hidep nu masih kénéh apal eusina atawa inget salah sahiji judulna? Ayeuna ogé urang diajar deui ngeunaan sajak.

Ari sajak téh salah sahiji hasil karya sastra wangun puisi. Sakumaha wangun karya sastra séjénna, sajak ogé kaasup wangun sastra anu imajinatif. Basa nu dipaké dina sajak umumna padet jeung singget tur sifatna konotatif, sabab ngandung harti injeuman (*ma'na kiasan*). Eusi sajak ngagambarkeun ébréhan (*ekspresi*) tina rupa-rupa kajadian anu kaalaman, karasa, katempo, atawa kabandungan ku pangarang.

Sajak nu ditulis ku saurang pangarang bisa jadi eusina ngagambarkeun pangalaman nu sarua jeung urang. Ku sabab kitu, upama urang loba maca atawa neuleuman eusi sajak tangtu bakal leuwih loba pangalaman jeung pangaweruh, kayaning kabeungharan kecap jeung rupa-rupa informasi nu ditulis atawa diéksprésikeun ku panyajak.

A. Nyangkem Eusi Sajak

Ieu Sajak nomer (1) nu judulna *Priangan* di handap diwangun ku dua pada sarta masing-masing pada diwangun ku tilu padalisan. Pék ilo sing teleb, nepi ka kacangkem eusina!

(1)

Priangan

(Rahmat M. Sas Karana)

*Mojang lenjang nu hideung santen
Diaping srangéngé ti énjing dugi ka sonten
Upami wengi dipépéndé bulan ngempur
Jungjunan
Upami dugi ka puput umur
Kurebkeun kuring dina pangkonan*

(Dicutat tina *Tepung di Bandung,.....*)

Lamun ku urang ditengenetan, unggal engang panungtung ahir padalisan dina sajak di luhur ngabogaan sora anu angger, nya éta i-i-a, i-i-a, i-i-a, i-i-a. Nu kitu téh disebutna murwakanti, nya éta padeukeutna sora engang dina unggal kecap atawa sora kecap dina unggal kalimah, baris, atawa pada. Sora nu murwakanti dina éta sajak ayana di ahir padalisan. Padeukeutna sora di ahir atawa di tungtung disebutna purwakanti laras wekas. Geura ilikan ku hidep contona di handap!

<i>Lemah kuring</i>	<i>i</i>
<i>Cai kuring</i>	<i>i</i>
<i>Geuning geus loba nu kurang</i>	<i>a</i>

Sajaba ti wirahma atawa purwakanti, ajén éstétika séjénna nu diébréhkeun ku panyajak nya éta malikan deui nuliskeun kecap-kecap nu sarua dina unggal pada kecap *lemah*, *cai*, *geuning*. Maksud panyajak malikan deui nuliskeun éta kecap téh pikeun negeskeun ka nu maca perkara nu dianggap penting. Éta gaya basa samodél kitu téh sajaba ti mantuan nu maca leuwih gampil maluruh eusi, ogé némbongkeun ka nu maca aspék kaéndahan. Nu kitu téh sok disebut mindoan kawit atawa gaya basa répetisi. Geura ilikan ku hidep contona di handap!

<i>Lemah kuring</i>
<i>Cai kuring</i>
<i>Geuning geus loba nu kurang</i>

<i>Lemah kuring</i>
<i>Cai kuring</i>
<i>Geuning geus loba nu hayang</i>

<i>Lemah kuring</i>
<i>Cai kuring</i>
<i>Geuning loba kahariwang</i>
...

Sabada hidep maca sajak di luhur, kira-kira nyaritakeun naon eusi éta sajak? Ayeuna urang pedar babarengan eusi nu aya dina éta sajak.

- (1) Eusi éta sajak ngagambarkeun kaéndahan alam tatar Sunda nu katelah Priangan. Kecap Priangan dipaké judul dina éta sajak;
- (2) Éndahna alam tatar Sunda ku panyajak diibaratkeun *mojang lenjang* nu pakulitanana *hideung santen* (padalisan kahiji);
- (3) Alam nu aya di tatar Sunda unggal poé dicaangan *srangéngé* atawa panonpoé (padalisan kadua);
- (4) Lamun peuting éta sakuliah tatar Sunda dicaangan ku sorot *bulan* (padalisan katilu);
- (5) Saking mikacintana alam Priangan, panyajak nepi ka nyebut *jungjunan*, nya éta sesebutan keur ka saurang jalma nu dipikacinta atawa kabogoh (padalisan kaopat).
- (6) Saupama éta panyajak *puput umur* atawa maot (padalisan kalima), hayang *dikurebkeun* atawa dikuburkeun di *pangkonan* atawa tanah Priangan (padalisan kagenep)

Pancén 1

Sanggeus maca éta sajak di luhur sarta nengetan pedaran ngeunaan eusina, prak sawalakeun ku hidep jeung babaturan sakelompok ieu pancén di handap!

- 1) Téangan hartina dina kamus ieu kecap-kecap: (a) *mojang lenjang*, (b) *hideung santen*, (c) *srangéngé*, (d) *dipépéndé*, (e) *ngempur*, (f) *jungjunan*, (g) *puput umur*, (h) *kurebkeun*, jeung (i) *pangkonan*!
- 2) Naon anu dimaksud *mojang lenjang nu hideung santen* dina padalisan kahiji sajak di luhur téh?
- 3) Kaasup kana gaya basa naon nu dipaké ku panyajak nepi ka tatar Sunda atawa alam Priangan téh diibaratkeun *mojang lenjang nu hideung santen*?
- 4) Kecap naon dina padalisan ka-2 jeung ka-3 anu ngandung gaya basa mijalma (*personifikasi*)?

- 5) Naon sababna panyajak nepi ka nuliskeun kecap *jungjunan* dina padalisan ka-4?
- 6) Naon anu dimaksud ku panyajak dina padalisan ka-6 nuliskeun kecap *pangkonan*?

B. Neuleuman Ajén Éstétika dina Sajak

Tengetan deui ieu sajak di handap!

(2) Lemah Cai Kuring (Apip Mustopa)

*Lemah kuring
Cai kuring
Geuning geus loba nu kurang
Lemah kuring
Cai kuring
Geuning geus loba nu hayang
Lemah kuring
Cai kuring
Geuning loba kahariwang
Lemah kuring
Cai kuring
Kadeudeuh direbut batur
Lemah kuring
Cai kuring
Geuning geus lain nu kuring*

(Dicutat tina Srangéngé Jakarta, 2...:....)

Ayeuna urang pedar ajén éstétika nu aya dina sajak nomer (2) di luhur. Sanajan teu aya katangtuan husus ngeunaan guru lagu, purwakanti atawa rima, pangarang éta sajak dina ngébréhkeun pangalaman batinna téh bari jeung merhatikeun ajén-ajén éstétika. Ari éstétika bakal mangaruhan éndahna sora éta sajak saupama macana dibedakeun.

Pancén 2

Ayeuna pék sawalakeun ku hidep jeung babaturan sakelompok sajak anu judulna *Tukeurkeun Ieu Sajak* karya Yus Rusyana ieu di handap!

- 1) Catet heula kecap-kecap dina éta sajak nu teu dipikaharti ku hidep, tuluy paluruh hartina dina kamus!
- 2) Diwangun ku sabaraha padalisan éta sajak?
- 3) Ajén éstétika naon waé nu aya dina éta sajak?
- 4) Nyaritakeun naon éta eusi sajak?
- 5) Naon anu diébréhkeun ku panyajak dina pada kahiji, kadua, katilu, jeung pada kaopat?
- 6) Laporkeun hasil pagawéan kelompok hidep jeung kelompok séjénna!

(3) **Tukeurkeun Ieu Sajak** (Yus Rusyana)

*Tukeuran ieu sajak
Ku salambar simbut atawa samak saheulay
Heug rungkupkeun ka barudak nu teu kaburu heuay
Pating golépak dina trotoar
Tukeuran ieu sajak
Ku béas wuluh atawa heucak
Heug sidkahkeun ka nu haropak
Anu marangkuk di saung atawa di kolong sasak
Tukeuran ieu sajak
Ku sababaraha siki pélor
Heug témbakkeun ka genggerong koruptor manipulator
Sina enya kalojor
Tukeuran ieu sajak
Ku beubeutian tina kolbu anu rido
Keur nyébor anu balangsak
(Mun teu kitu sasaak)*

(dicutat tina *Saratus Sajak Sunda*, 1992)

C. Maham Wanda Sajak

1. Sajak Lirik

Sajak lirik nya éta sajak anu ngagambarkeun rasa panyajakna atawa ngébréhkeun pikiran jeung rasa pribadi panyajakna tur sipatna leuwih subjéktip. Dina sajak lirik panyajak henteu ngadongéng atawa nyaritakeun, tapi ngébréhkeun sakur anu kapikir jeung karasa waktu harita. Sajak lirik ogé eusina mudalkeun rasaning ati, bingbang rasa jeung pikiran. Geura tengetan ieu conto sajak lirik di handap nu judulna *Seuneu Bandung* karya Karna Yudibrata!

(4) **Seuneu Bandung** (Karna Yudbirata)

*Saha nu bisa mareuman seuneu Bandung
Geni sakti nu nyebrot ti dapur Cikapundung
Najan laut kidul*

*Ngolétrak dipaké nyiram
Seuneu Bandung
Dayang Sumbi gupay pucukna
Tangkubanparahu jadi suluhna;
sut urang sundut
nyeungeut obor kamerdékaan
bray caang lampu neon jutaan watt.*

*Langit ngempray, langit harepan
Seuneu teuneung geni kawani
Ngaléntab sagara keusik
Ngahuru ngabela-bela
Ngaduruk leuweung-gonggong langit-langgong
Afrika-Asia bébas merdéka!*

*Seuneu nyebrot di dapur Cikapundung
Geni sakti, cahya Ilahi
Hamo bisa dipareuman*

(tina Saratus Sajak Sunda, 1992)

Dina sajak (4) nu judulna *Seuneu Bandung* di luhur, ngagambarkeun kawani jeung sumanget juang urang Bandung pikeun ngabéla lemah caina (Kota Bandung) tina gangguan lawan (penjajah). Éta sumanget jeung kawani diébréhkeun ku panyajak ti mimiti padalisan kahiji jeung kadua nu disimbolkeun ku kecap *seuneu* jeung *geni* atawa getih sarta kecap *sakti* nu bisa dihartikeun rupa-rupa akal, tarékah, siasat, jeung kayanikan urang Bandung nu digambarkeun ku kecap *Cikapundung*. Éta sumanget juang téh moal sirna (pareum) najan ngalawan musuh anu leuwih kuat jeung samakta (lengkep) pakarangna nu ku pangarang diibaratkeun ku *laut kidul*. Cindekna sanajan dibanjur ku cai salaut kidul, *seuneu* (sumanget) urang Bandung moal musna (pareum). Geura tengetan ieu di handap pada kahiji éta sajak!

Saha nu bisa mareuman seuneu Bandung

Geni sakti nu nyebrot ti dapur Cikapundung

Najan laut kidul

Ngolétrak dipaké nyiram

Pancén 3

Pikeun maluruh eusi nu aya dina pada ka-2, ka-3, jeung ka-4 pék ku hidep sawalakeun jeung babaturan sakelompok!

2. Sajak Épik

Sajak epik nya éta sajak anu sipatna ngadadarkeun hiji carita atawa kajadian, sarta biasana eusina téh ngawangun carita kapahlawanan, boh pahlawan anu aya patalina jeung legenda, kapercayaan, boh anu aya patalina jeung sajarah. Wangun sajak épik bisa digolongkeun deui jadi sababaraha golongan, di antarana: *epos*, *fabel*, jeung *balada*.

Anu bakal dipedar nya éta sajak balada. Naon ari Sajak balada téh? Sajak balada nya éta anu eusina

nyaritakeun ngeunaan jalma-jalma anu gagah, jadi tokoh pujaan, jalma atawa tokoh anu legendaries boh jaman baheula boh jaman ka béhdieunakeun, atawa jalma anu jadi pusat perhatian.

Geura tengetan ieu conto sajak balada di handap nu judulna *Di Panugaran Batu Curug Sigay* karya Agus Suriamiharja!

(5) Di Panugaran Batu Curug Sigay
(Agus Suriamihardja)

- I. *Ki Arsik urang Cicarita*
Ngahaja nugar batu Curug Sigay
Teuing nu saha
Teu kungsi dipapay-papay
Datang ka léngkob nyorangan
Bismi hirup
Tuluy ngaheumbat bébéakan
Batu urug
Kitu jeung kitu
Tara nunggu-nunggu
Mun karasa cangkéngna asa semplak
Reureuh heula sakeudeung
Udud molé, ni'mat ngadadak
Minangka sasarap, citiis jeung gula karwung
Basajan pisan
Kahayang karumasaan
- II. *Datang anémer ti Bandung*
Ngagorowok luhureun pasir:
Aki, geus meunang sabaraha kibik
Di léngkob Ki Arsik nangtung
Némbal bari rada gimir:
Karékan meunang dua kibik
Tuluy ti léngkob batu dikunjal
Ka sisi jalan gedé jauhna tilu pal
Garwé sabaraha poé

*Tukeur béas jeung molé
Bro ka pamajikan
Nohonan kajujuran*

III. *Ki Arsik imah bilik hatéup eurih
Manéhna panugar batu
Hasil késang jeung kapeurih
Jadi gedong deungeun-deungeun peuntas ditu
Ki Arsik teu nyaho-nyaho
Anémer nyandung ka randa donto*

IV. *Basa anak bungsuna kawin
Ki Arsik ngumaha maur
Anémer mere nginjeum bari api lain
Tah aki, kula ngan nyaho batu satuur
Sabada ngawalian*

*Manéhna ka léngkob deui
Nugar batu mayar hutang
Ngaheumbat sataker kebek
Linggis mental kana tarang
Rénghapna kapengkék
Nini, aki tiwas
Ti mumunggang ngahiliwir angin kaihlas
Ki Arsik boga hutang urut hajat
Teu kaburu punah
Mayitna ditanggeuy ku nu ngarit
Angkeub langit Cicarita
Pamajikan, anak incu walurat
Hutang can punah
Maskumambang salalangit
Di Cicarita guyur carita*

V. *Kiwari
Mun tengah poé éréng-éréngan
Sok kawénéhan ti léngkob aya arweuhan
Sora linggis nugar batu
Tapi tuluy gagu*

*Jeung hawar-hawar kadéngé sora ngahelas
Nini, aki tiwas*

(Tina Sajak Sunda, Ajip Rosidi, 2007)

Eusi sajak di luhur ku urang bisa dicaritakeun deui atawa dituliskeun deui dina wangun basa séjén upamana prosa. Ngarobah wangun basa sajak kana wangun basa séjén disebutna paraprased. Naon ari paraprased? Paraprased atau parafraza nya éta ngébréhkeun deui hiji wangun basa kana wangun basa séjénna, kalawan teu ngarobah hartina.

Tujuan ngébréhkeun deui kana wangun basa séjénna téh pikeun ngajelaskeun ma'na atawa harti anu nyamuni (tersembunyi). Geura tengetan contona di handap!

<i>Ki Arsik urang Cicarita</i>	<i>Ki Arsik téh asal muasalna mah urang Cicarita.</i>
<i>Ngahaja nugar batu Curug Sigay</i>	<i>Kahirupan sapopoéna téh ngahaja jadi tukang nugar batu di Curug Sigay</i>
<i>Teuing nu saha</i>	<i>Éta batu nu aya di Curug Sigay téh teuing nu saha da euweuh nu ngaku.</i>
<i>Teu kungsi dipapay-papay</i>	<i>Ki Arsik teu kungsi mapay-mapay ka unggal jalma pikeun nananyakeun saha nu bogana éta Curug Sigay.</i>
<i>Datang ka léngkob nyorangan</i>	<i>Unggal poé Ki Arsik datang ka léngkob sorangan</i>
<i>Bismi hirup</i>	<i>Pagawéan nugar batuna téh pikeun bekel nyumponan pangabutuh kahirupanana sapopoé.</i>

Pancén 4

Sanggeus hidep maca sajak (6) nu judulna *Di Panugaran Batu Curug Sigay* karya Agus Suriamihardja di luhur sarta nengetan conto nyusun paraprased, pék ayeuna tuluykeun ku hidep caritakeun deui éta eusi sajak dina wangun paraprased!

D. Mintonkeun Sajak dina Wangun Deklamasi

Deklamasi kaasup kana kagiatan seni, nya éta seni ngébréhkeun atawa ngaéksprésikeun hiji sajak ka paregep nu dibarengan ku gerak, pasemon, jeung sajabana. Nu dimaksud gerak di dieu nya éta obahna awak, leungeun, atawa anggota badan nu wajar minangka ngébréhkeun suasana eusi sajak anu didéklamasikeun. Jalma anu ngalakukeun déklamasi disebutna deklamator. Tujuan deklamasi nya éta pikeun nepikeun buah pikiran, maksud, atawa amanat nu aya dina hiji sajak, sangkan ajén-inajén kaéndahan katarima ku nu ngaregepkeun.

Teu sakabéh sajak bisa didéklamasikeun. Ku sabab kitu saméméh ngadéklamasikeun sajak, urang kudu neuleuman eusi sajak sangkan kaharti. Lamun geus kaharti kari mikirkeun kumaha ngadéklamasikeunana. Sangkan urang parigel ngadéklamasikeun sajak, urang kudu loba latihan. Sakabéh jalma bisa ngadéklamasikeun sajak, asal apal ngeunaan cara jeung tujuanana.

Pancén 5

Ieu di handap aya tilu sajak, nya éta sajak (6) *Cadas Pangéran*, eusina ngagambarkeun kumaha wawanén jeung gagahna Pangéran Kornél. Saurang pamingpin nu buméla ka nagara jeung nyaah ka rayatna sarta anu teuneung ludeung ngalawan kasombongan jeung katelengasan Panjajah Belanda harita anu dipingpin ku Daendels. Sajak (7) *Grand Prix* eusina ngeunaan paripolah kahirupan jalma di alam dunya nu ngudag cita-cita jeung rupa kahayang. Éta kahirupan jalma di alam dunya téh diébréhkeun ku panyajak ibarat nu keur balap mobil muru garis finis, nu ahirna mah unggal jalma bakal manggih takdir nu sarua, nya éta maot. Sajak (8) nu judulna *Ajengan Cigalumpit* karya Apip Mustopa di luhur ngagambarkeun kateuneung atawa kawani tokoh nu ngaranna katelah Ajengan Cigalumpit dina ngayonan penjajah.

Pék teuleuman heula eusi ieu tilu sajak di handap, tuluy pilih salah sahiji ku hidep nu rék didéklamasikeun!

(6)

Cadas Pangéran

(Yus Rusyana)

*Ginggeung Nusa Jawa ku gidirna Mas Galak
Curukna ngagurat ti Anyer ka Banyuwangi
Saciduh kudu metu ngembat jalan kebat
Ngagurat warna getih ti Anyer ka Banyuwangi*

*Natrat carita dijungkingkeun dina cadas
Di dieu aya satria tandang
Di dieu aya lalanang*

*Papay raratan carita anu dicaritakeun deui
Carita seungit seumatkeuneun dina dada lalaki
Di dieu kajadian aya amarah rongkah nu kapegung
Di dieu melotna linggis kadugalan ku teuasna cadas galih
Tingburinyayna ketit tina pedang kakawasaan budi
jeung keris kalemesan budi*

*Kekerot Daendels nyabak gobang
Ayem Pangeran nyabak landean
Kaula baris nandéan*

*Mureleng jendral-jendral singa lapar
Kami nu geus tandang di ranca getih di front-front buana
Kami nu geus nguyup getih di Berezina
Teu suka dipapalangan
Kami gobang keur nyacar urat-urat nu bedang*

*Ayem putra Geusan Ulun
Kaula Surianagara
Nu geus ngalalana ka congkar rasa
Leuwih hadé mandi getih nguyup getih
Manan migawé nu teu sapuk jeung lelembutan*

*Di dieu raketna dua kakuatan
Gobang nu diheumbatkeun ku tangan beusi
Jeung keris dina sampur sutra budi*

*Natrat carita dijungkingkeun dina cadas
Di dieu aya satria tandang
Di dieu aya lalanang.*

(7)

Grand Prix (Godi Suwarna)

*Nincak gas sataker kebek mobil sport ngagerung
mangprung rék ngudag jorélat waktu dan startna kapandeurian.
Ah, tangtu kasusud tapakna, cék haté anjeun harita. Jalan
lempeng, jalan nanjak, pungkal-péngkol kénca katuhueun
jungkrang. Sakiceup demi sakiceup tihang bulan tihang taun
diliwatan. Ti saban-saban simpangan mobil deungeun milu
nyemprung di sirkuit pada-pada teu hayang kapandeurian. "I
can't get no satisfaction!" sora kasét gumuruh nyasaak langit,
ngendag-ngendag dungus mangsa. Gumuruh manglaksa mobil
haseup knalpot ngeput jagat. Anjeun kudu nabrak deungeun
tinimbang ditabrak batur. Nu nyakakak, nu jumerit, mecut
niat hayang gancang nyiap waktu nu can témbong kelemengna.
"Boa sapéngkolan deui!" omong anjeun sabot setir guwar-
giwar. "Boa di itu péngkolan!" cék nu séjén bari hantem silih
sénggol. Dina hiji mangsa: anjog anjeun jeung nu séjén méh
bareng ka garis finish; persis di jero kuburan tuluy nampa piala
tetengger batu!*

(8)

Ajengan Cigalumpit (Apip Mustopa)

*léngkob mana nu can kasaba
pasir mendi nu can kasungsi
ajengan cigalumpit
lalaki langit*

*lamun kedal sora tina bahamna
Allahu Akbar!
aleutan walanda bubar
tina leungeun-leungeunna nu baruluan
bedil nu metet ku pélor maruragan*

*beungeut dayeuh dileyek bari dijebéngan
ngadadak muriang ngagibrig tentara karajaan
ngagorowok ajengan cicalumpit handaruan
kaluar siah kapingin
dikéré ku aing kawas lauk asin*

*tentara karajaan kawalahan
ngémbarkeun pengumuman
: sing saha nu bisa nyabut nyawa ajengan cicalumpit
bakal metet sakuna ku rébuan ringgit*

*ba'da isa si hianat si murtad
dedepongan ngabongohan ti tukang
ajengan keur husu sumujud
ditigas beuheungna disakalikeun
digusur ka handapeun dapuran awi
ditiir mastakana, ditancebkeun na dadana
ngagakgak simurtad, pokna:
ku lantaran dunungan sia di yogya
ka dinya sia nyanghareup!*

*ajengan cicalumpit lalaki langit
geus lawas leungit
mastakana dibayar ku walanda rébuan ringgit
késangna taya nu ngajénan najan sagedé reungit.*

E. Ngarang Sajak

Kumaha ari cara ngarang sajak? Prosés ngarang sajak mah sarua waé, boh dina basa Indonésia boh dina basa Sunda, éstu kitu-kitu kénéh, taya bédana. Nu ngabédakeun téh ukur basa nu digunakeunana, nyaéta maké basa Indonésia jeung maké basa Sunda.

Léngkah-léngkah nu kudu dipilampah nalika rék ngarang sajak, di antarana bisa dititénan dina péréléan ieu di handap.

1. Nangtukeun téma. Naha rék téma alam, téma cinta, téma kaagamaan, atawa téma diajar.
2. Tina téma nu geus ditangtukeun, terus tangtukeun rasa atawa suasanana. Téma cinta upamana, naha rék cinta nu pikabungaheun atawa cinta nu pikasediheun. Cinta nu pikabungaheun upamana keur kasamaran atawa rék jadian, sedengkeun cinta nu pikasediheun upama keur pepegatan atawa pipisahan.
3. Gunakeun imaji, naha rék dumasar kana paningal, pangdengé atawa pangrasa. Dina sajak “Priangan” ungkara basa */bulan ngempur/*. Éta téh dumasar kana paningal, sabab “Cahaya anu moncorong” ukur bisa kanyahoan upamana ditingali, lain didéngékeun.
4. Gunakeun simbul atawa perlambang
Dina sajak “Cadas Pangéran” di luhur aya ungkara basa */Kekerot Daendels nyabak gobang/*. Éta téh ngalambangkeun hiji kaayaan jalma nu keur ambek.
5. Léngkah saterusna nyaéta ngarakit kecap. Kecap kudu dipilih sangkan éndah dibaca, nyaéta miboga wirahma (*irama*), murwakanti (*rima*), jeung ngandung gaya basa.

Lima léngkah di luhur téh kaasup ogé kana unsur pangaweruh sajak, nyaéta téma, suasana, imaji, simbul, atawa perlambang, wirahma jeung purwakanti, sarta gaya basa.

Pancén 6

Sangkan hidep tapis ngarang sajak, coba jieun sajak kalawan ngalarapkeun léngkah-léngkah di luhur. Mun geus bérés, tukeurkeun sajak karya hidep jeung karya babaturan sabangku, terus pariksa sarta tuduhkeun bagian-bagian sajak nu dianggap héngkér kénéh!